

Det lykkes derfor ikke forfatteren at nå frem til en besvarelse af spørgsmålet om produktionens størrelse og sammensætning og en evt. intensivering af driften op igennem perioden. Derimod rummer fremstillingen en udmærket sammenfatning af driftsmådernes kvalitative karakter i tidsrummet, og det er spørgsmålet om afhandlingen ikke havde vundet i klarhed, dersom problemstillingen var blevet opgivet til fordel for en mindre prætentios om arbejdsteknik.

I hvert fald må forfatteren lade sig nøje med håbet om, at fremtidig forskning kan afklare de stillede spørgsmål nærmere, og værkets største fortjeneste ligger utvivlsomt i den ærlige påvisning af, hvor lidt, der på forskningens nuværende stade, egentlig kan siges om produktionens størrelse og sammensætning i disse centrale århundreder.

Erland Porsmose Christensen

Ludwig Buisson: Der Bildstein Ardre VIII auf Gotland. Göttermythen, Heldensagen und Jenseitsglaube der Germanen im 8. Jahrhundert n. Chr. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, phil.-hist. Klasse 3. Folge Nr. 102. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1976. 136 S. mit 23 Tafeln.

Med Sune Lindqvist: Gotlands Bildsteine I-II (1941-42) åbnedes et stort og løkkende arbejdsfelt til belysning af nordisk kultur og dens forbindelser udadtil før 800. Denne uopdrivelige men uundværlige håndbog burde komme i en ajourført udgave med bedre plancher. Buisson koncentrerer sig om en enkelt af stenene efter et indledende kapitel om de øvrige sten, deres findesteder, anlæg og betydning. Kap. 2 gennemgår de litterære tekster (skjaldekvad, Saxo og sagaer) hvor der omtales illustrationer med lignende scener som dem der vises på billedstenene. Kap. 3-4 analyserer Ardre-stenens scener, og konstaterer at det ofte er samme situationer som var malet på de skjolde der beskrives i digte af Bragi og Þjóðólfr i 9. årh. Selv om disse tekster først foreligger i afskrifter omkring 1200 og derfor kan være noget omredigerede, er Ardre-stenen et bevis på at sådanne billeder eksisterede, og den dateres til sidste halvdel af 8. årh. For nordiske filologer er det mere overraskende at den også viser situationer der ellers først nævnes i mere suspekte prosastykker som Saxos Bråvallaroman, Snorris Edda og Volsungasagas Sig-mundepisoder. Nu rehabiliteres de ved Buissons tydninger af Ardre-stenens billeder, og det åbner nye perspektiver.

Med bedre plancher videreføres og suppleres Lindqvists identifikationer af mytologiske og legendariske situationer. Ifølge Buisson har den gotlandske kunstner i årtierne før 800 skildret det, som i senere vestnordisk litteratur indgår i fortællinger om: Jätten þrúðgelmir med de seks hoveder – Thor der fisker efter Midgårdsormen – Guderne der stjæler en okse – Loke med fiskenettet – Laksen der fanges – Sigyn og Skaði med ormen, hvis gift drypper ned over den bundne Loke – Volund og Bodvild foran smedjen med værktøjet og de hovedløse lig af de to drenge – Sigmund og Sinfjotli med ulvehammene – Signý ved gruben hvor de ligger indespærret – Vikingskibet (Sigmunds skib nævnt i Beowulf). Kun en enkelt situation med to diskuterende mænd er så ukarakteristisk, at Buisson lader dem være anonyme. På den øverste del af billedfladen kan han, og det er vel bogens mest overraskende nyhed, genkende kong Jormunrek der ligger foran sit bord med afhuggede arme og ben – attentatmanden der hoverende løfter sværdet – kongens borg (eller Valhal). – Hestefiguren med de otte ben og den skrutyggede rytter identificeres uden tøven med Sleipnir og Odin (skønt de fire af hestens ben er stænger og dens slunkne krop et tomt hylster med en sammensunket skikkelse over); at rytteren efter

D. Wilsons og O. Klindt-Jensens mening godt kunne være en død kriger, affærdiges s. 89 med, at det i gammelnordisk litteratur altid er Odin der rider på den ottebenede Sleipnir.

Men det behøver ikke at gælde den gotlandske billedkunstner; hans illustration står meget nærmere ved Herodots beskrivelse af Skyterkongernes gravskik (IV 72). Her og andetsteds har Buissons metode alt for let bragt ham til at overføre 13. århundredes vidt-favnende Odin-forestillinger til billedkunstneren i 8. årh. Og med en lignende glidning er de gotisk-nordiske forestillinger rubriceret som germanske.

I stedet for en ny udgave af Lindqvists store tobinds værk er der nu kommet en lille nem håndbog af docent *Erik Nylén*: *Bildstenar* (Visby, Barry Press Förlag 1978. 194 s.; sv. kr. 72). I genial tilrettelægning gives her det væsentligste fra Lindqvist, ajourført med senere fund samt komplet fundkatalog og bibliografi ved fil. dr. Jan Peder Lamm. Den ultrakorte tekst omkranset af billederne gør brugen af dette lille pragtværk til en ren fornøjelse.

N. Lukman

Peter Hunter Blair: *Northumbria in the Days of Bede*. London, Victor Gollancz Ltd. 1976. 254 s. 5.95 £.

Forfatteren, der er velkendt fra sine tidligere større arbejder *An Introduction to Anglo-Saxon England*, *Roman Britain and Early England* og *The World of Bede*, er således vel hjemme i dette områdes problemer. I ti kapitler søger han nu at samle mange små brudstykker til en helhed om denne del af England nord for floden Humber op til den usikre grænse mod skotter og pikter, et område, som omfatter meget mere end det nuværende county Northumberland, som skilles fra Humber af Yorkshire og Durham. I det første kapitel beskrives området og afgrænsningen, som det nu kan lade sig gøre på grundlag af landskabets nuværende udseende og lodrette luftfotografier sammenholdt med bl. a. vidnesbyrd i Bedas engelske kirkehistorie. Det følgende kapitel behandler kongerne og deres skæbne med understregning af, hvilke vanskeligheder der møder en moderne analyse, når der kun er Bedas skildringer som kildegrundlag. Spørgsmål kan stilles, men svarene udebliver som oftest. Et af de følgende kapitler behandler klostrene med Cuthberts Lindisfarne og Bedas Yarrow i spidsen, en verden, forskånet for ufred indtil vikingeoverfaldet på Lindisfarne 793 – en Guds prøvelse, jf. Alkuins breve i Dipl. Dan. 1. r. I nr. 3–15, men kapitlet benyttes også til nogle betragtninger over havet som bindeled og handelsvej. De sidste tre kapitler skildrer den litterære virksomhed, der er knyttet til det samlede Northumbria; særlig opmærksomhed vises skriverstuerne (skriptorierne) i Wearmouth og Jarrow, hvis virksomhed må have haft betydeligt omfang; Bedamanskriptet i Leningrad, evangeliarerne fra Lindisfarne og Stonyhurst samt bibelhåndskriftet *Codex Amiatinus* i Firenze skulle alle være skrevet her. Den velskrevne bog klinger ud med en mosaik af Alkuincitater om vikingeangrebet, »it was one of horror amounting almost to disbelief«, og det blev indledningen til nedgangen for disse tidlige klostre; den standstedes først på Vilhelm Erobrerens tid, da både bl. a. Jarrow og Lindisfarne blev fornyet. 16 velvalgte illustrationer ledsager fremstillingen, herunder adskillige prøver fra de eksisterende håndskrifter.

Herluf Nielsen